

e-zpravodaj

Národní knihovny ČR

ročník 4 | číslo 3 | 2017
květen–červen

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti

Přijďte s námi oslavit májový
svátek knihy

Knižní novinky

Karel IV.: Sen gotické svobody

Hudební knihovna

Roberta Hilla

Střípky z Archivu NK ČR

Knihovna a rušení klášterů
u Čechách

Výstava

Alfred Šupík

Můj *velký* svět– Moje domovina
fotografické cesty 1975-2010

e-zpravodaj Národní knihovny ČR
ročník 4 | číslo 3 | 2017 | květen–červen
Dvuměsíčník

Adresa vydavatele a redakce:
Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
IČ 00023221, DIČ CZ00023221
E-mail: e-zpravodaj@nkp.cz
Telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová),
221 663 252 (S. Vondráková)

Výkonná redakce: *Hana VAJNEROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ*
Redakční rada: *Irena MAŇÁKOVÁ* (předseda), *Jana HUŇOVÁ,*
Petra ŠŤASTNÁ

Grafické zpracování: *Klára MICHÁLKOVÁ*

Příspěvky připravili: *Helena DVOŘÁKOVÁ,*
Marie HAŠKOVCOVÁ, Kateřina HEKRDLOVÁ,
Hana HLUŠIČKOVÁ, Monika HOLOUBKOVÁ,
Markéta HRDLIČKOVÁ, Julius HŮLEK, Zuzana KOPEČNÁ,
Jan LUKAVEC, Jana ORLOVÁ,
Zuzana PETRÁŠKOVÁ, Hana VAJNEROVÁ, Lenka VÁLKOVÁ,
Soňa VONDRÁKOVÁ

Obrazová dokumentace: Archiv NK ČR, Bundesarchiv,
Hudební oddělení NK ČR, *Jana ORLOVÁ,* NDK NK ČR, Odbor
služeb NK ČR, Oddělení výstav NK ČR, Reprofoto, Richenza,
sport.cz, Ústav pro českou literaturu AV ČR, Webarchiv
NK ČR, Wikipedia, www.ahmp.cz, www.ceskatelevize.cz,
www.prague.eu (PhotoPrague.net)

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese:
e-zpravodaj.nkp.cz

Přihlášení k odběru e-zpravodaje:
[http://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/
vydane-publikace/e-zpravodaj](http://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/vydane-publikace/e-zpravodaj)

Titulní fotografie: Alfred Šupík, Severní Irsko – pobřeží

Co je nového

3

Uzavírka o svátcích v květnu

Přijďte s námi oslavit májový svátek knihy

Nové barevné multifunkční zařízení v Hale služeb

Knížní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme
Karel IV.: Sen gotické svobody

Představujeme

4

Registr digitalizace jako nástroj k ochraně
před duplicitní digitalizací

Odkaz hudební literatury z knihovny G. R. Hilla (USA)

Co najdete v NDK / Dílo Josefa Kainara

Webarchiv a Internet Archive

NEJ ankety Dotaz roku 2016
služby Ptejte se knihovny a její vítěz

Zajímavosti a tipy

7

Co čte knihovník? / Fantastická literatura

Střípky z Archivu NK ČR / Knihovna a rušení
klášterů v Čechách

Kalendárium aneb víte, že ...

Zveme vás

10

Miloslav Troup - 100 let / ilustrace

František Skorina a Praha – k 500. výročí vydání Skorinovy
pražské Bible

Alfred Šupík: Můj *velký* svět – Moje domovina
fotografické cesty 1975–2010

Projekt Klementinum 190

- Jana Bodnárová – Z periférií
- Jiří Studený – Tvůrčí psaní jako nástroj motivace
a sebereflexe

Co je nového

Uzavírka o svátcích v květnu

Nepřehlédněte prosím, že v pondělí 1. 5. a 8. 5. je celá Národní knihovna ČR uzavřena.

Přijďte s námi oslavit májový svátek knihy

Máj je lásky čas a jako takový bývá zasvěcen milencům. Již 23 let však patří také milovníkům knih, literatury a čtení. V polovině tohoto měsíce se již tradičně koná v Průmyslovém paláci na Výstavišti **Mezinárodní knižní veletrh a literární festival Svět knihy Praha 2017**, největší svého druhu v Česku. Organizátoři letos slibují otevřít jeho novou kapitolu. I pro tento ročník jsou připraveny novinky. Ke stávajícím vystavovatelům přibude celý pavilón menších specializovaných vydavatelství. Festivalová část se rozšíří také do reprezentativních prostor Lapidária a sochařských ateliérů AVU a bude oživena také plocha před Průmyslovým palácem. Program bude probíhat rovněž v nové literární vzducholodi nad Galeríí DOX, Prahu budou moci návštěvníci veletrhu objevovat formou literárních procházek.

Hlavními tématy roku 2017 jsou Genius loci v literatuře, Kniha jako objekt a Audioknihy.

V rámci tématu **Genius loci v literatuře** se představí některá z měst, která spolu s Prahou sdílejí titul Kreativní město literatury UNESCO, potvrzeny jsou delegace z Nottinghamu, Barcelony, Granady, Krakova, Dublinu či Lvova.

Druhé téma, **Kniha jako objekt**, připomene dlouhou tradici a uměleckou kvalitu grafického a tiskového zpracování knihy u nás. Organizátoři slibují představit speciální edice, limitovaná vydání, knižní historie, vzácné tisky, bibliofilie či autorské knihy. V tvořivých dílnách si nejmladší návštěvníci budou moci vyzkoušet, jak knihy vznikají, technologické postupy výroby apod.

Téma **Audioknihy** představí tento rychle se rozvíjející obor, který čerpá z domácí tradice rozhlasových dramatizací, jejichž vysoká umělecká úroveň stavěla a staví na účasti špičkových herců. Pro návštěvníky bude přichystán speciální sál slibující nevšední poslechový zážitek.

Brány veletrhu jsou otevřeny **od čtvrtka 11. do neděle 14. května**. Více informací včetně otevírací doby, vstupného a programu najdete na <http://sk2017.svetknihy.cz/>.

Národní knihovna ČR, jako jeden z vystavovatelů, již tradičně přivítá návštěvníky ve svém stánku č. P610 v pravém křídle Průmyslového paláce, kde bude možné

získat informace o knihovně a jejích aktivitách. K zakoupení zde budou jak publikace vydané knihovnou, tak i propagační předměty.

Nové barevné multifunkční zařízení v Hale služeb

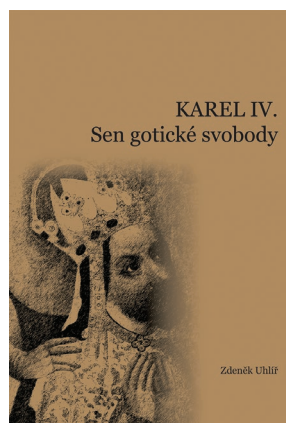
Barevné multifunkční zařízení v Hale služeb

U vstupu do Haly služeb vedle původní tiskárny s černobílým výstupem najdete barevnou tiskárnu/kopírku/skener Canon iR Advance C2030i. Zařízení tiskne v černobílém i barevném provedení, poradí si s formáty A4 i A3. Černobílé i barevné rozlišení umožňuje tisk v kvalitě 600 dpi. Funkce skenování není aktivní. Cena za 1 stranu ve formátu A4 činí 10 Kč, kopie ve formátu A3 je dražší a stojí 14 Kč. K tisku je nutné si zapůjčit kartu k tisku. Další manipulace je poměrně intuitivní.

Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme

Karel IV.: Sen gotické svobody

Zdeněk Uhlíř

Grafický návrh obálky Alena Křesalová, NK ČR

Osobnost Karla IV., českého krále a římského císaře, je jako jedna z mála postav, kterými je zalidněna česká minulost, známa nejen odbornému kruhu historiků a vzdělavců. Není tedy divu, že i Národní knihovna ČR chce – nejen v souvislosti s oslavami 700. výročí jeho narození, ale i s připomenutím 640. výročí Karlova úmrtí v roce 2018 – přispět k diskusi o tomto fenoménu a připravila k vydání tuto skromnou publikaci, jejímž

účelem je nejenom připomenout postavu považovanou za největšího Čecha, ale také postihnout pokud možno novým, tj. na dnešní aktuální otázky odpovídajícím způsobem dobu karlovskou v kontextu českých středověkých dějin.

Zdeněk Uhlíř se pokouší ve své práci postihnout význam osobnosti a osoby Karla IV. nikoli v souvislostech české historie jakožto neosobního kolektivního dění, nýbrž s ohledem na jeho působení jakožto činného člověka, *homo agens*, který jedná samostatně, byť v souhře a protihře s dalšími dějinnými činiteli, s ohledem na svoje preference a priority. Zabývá se tedy především jeho indivi-

duální identitou ve vztahu k českému politickému národu, k zemské obci a ke vznikající občanské společnosti, jakož i k mravnímu profilu, který na něm jeho panovnická hodnota vyžaduje. Věnuje se dále také státnickému aspektu Karlovy činnosti, jeho snaze o všestranné sjednocení zemí Koruny české včetně vytvoření když ne volného, tedy alespoň jednotného trhu. Obírá se jeho tzv. druhým tělem krále, tj. panovnickou funkcí, která souvisí nikoli s abstraktní představou státu, nýbrž se symbolickou výrazně smyslovou reprezentací české společnosti jako celku. Posléze se zaměstnává negativními emocemi, které Karel IV. vyvolával u kritiků nového komerčního zaměření, jehož středověká společnost nabývala, a na něž, jak se později ukázalo, ve své většině nebyla připravena. Ukazuje tak, že Karel IV. jakožto údajný největší Čech byl už současníky vnímán kontroverzně, čímž dodával českým dějinám své doby výraznou dynamiku.

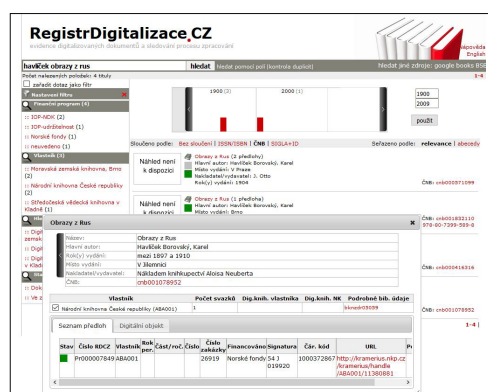
Národní knihovna ČR, Praha 2017, 1. vydání, 79 s.
ISBN 978-80-7050-679-0

Představujeme

Registr digitalizace jako nástroj k ochraně před duplicitní digitalizací

Helena Dvořáková

Co je registr digitalizace (RD)? Mohli bychom ho nazvat „celostátním souborným katalogem digitalizovaných dokumentů“ (dokumenty musíme chápat v knihovnickém, nikoli „úředním“ pojetí). Toto označení však není přesné, protože podchycuje i knihy, periodika, mapy či hudebniny, které se různé instituce teprve chystají digitalizovat.

Registr vznikl jako součást projektu „Evidence digitalizovaných dokumentů, sledování procesu zpracování a vývoj systému pro zpřístupnění“, na němž se podílela Knihovna Akademie věd ČR (KNAV), NK ČR a firma INCAD, a který byl financován z dotačního programu VaV Ministerstva kultury ČR pro roky 2008–2011. V obou velkých knihovnách se tehdy rozbíhala digitalizace většího rozsahu a objevila se potřeba nástroje, který by podchytil vše, co se digitalizuje, a umožnil také sledování jednotlivých kroků digitalizace. Postupně se jako přispívající instituce zapojily další knihovny, zaregistrována

byla také veškerá digitalizace v rámci programu VISK 7 (Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru – Kramerius). V roce 2011 převzala zodpovědnost za registr digitalizace NK ČR. Správce RD se stará o obsahovou stránku registru, informační stránky a komunikaci s uživateli, zajišťuje evidenci přispívajících institucí a příjem dat. Dle možností se věnuje také revizím záznamů a doplňování údajů. Po softwarové stránce RD nadále spravuje firma INCAD na základě smlouvy o údržbě.

Jak přibývalo digitalizujících institucí, víc a víc nabývala na významu funkce registru jakožto nástroje pro zamezení nežádoucí duplicitní digitalizace. Pro sledování postupu dokumentu digitalizační linkou používaly RD pouze NK a KNAV, a to jen do té doby, než získaly pro tento účel dokonalejší nástroje. V RD zůstalo zaznamenávání stavu digitalizace jen ve třech úrovních: digitalizační záměr neboli plánovaná digitalizace, dokument ve zpracování, dokončená digitalizace. Instituce, která chce nějaký dokument digitalizovat, by si měla v RD ověřit, zda ho již nezdigitalizoval (nebo neplánuje zdigitalizovat) někdo jiný. V případě malého množství titulů postačí „hlavoruční“ prověření z uživatelského rozhraní. Pro masovou digitalizaci, jakou je např. Národní digitální knihovna (NDK), bylo nutné zajistit kontrolu duplicity zdokonalením importních programů. Přesto z nejrůznějších důvodů k duplicitní digitalizaci občas dochází – bez registru by však byla nesko-nale častější.

Registr digitalizace (RD) má dvojí rozhraní, uživatelské a administrátorské. Uživatelské rozhraní – <http://registr.digitalizace.cz> – slouží k vyhledávání, a to jak pracovníkům knihoven, tak i veřejnosti. Poskytuje informace o tom, kdo konkrétní dokument digitalizuje nebo plánuje digitalizovat. U již zdigitalizovaných dokumentů je obvykle připojen odkaz na zdigitalizovaný dokument. Je ovšem nutno počítat s tím, že v případě dokumentů chráněných autorským právem není možné si dokument prohlédnout přímo, ale je nutné navštívit příslušnou knihovnu.

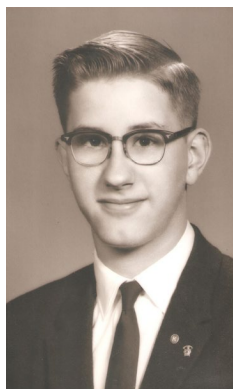
Spolupráce s přispívajícími institucemi se úspěšně rozvíjí. Zapojily se krajské digitalizace, přidávají se další subjekty digitalizující z vlastních prostředků. Z „velkých“ digitalizací přicházejí data zcela či částečně automatizovaně („sklizením“ nebo exportem z lokálních katalogů ve formátu MARCXML). Při digitalizaci menšího rozsahu je možné zasílat záznamy exportem ze souborného katalogu nebo použít tabulku obsahující nejdůležitější údaje. Největší počet záznamů v RD má NK: je zde podchycena digitalizace VISK 7, digitalizace z tzv. Norských fondů, digitalizace v rámci NDK i digitalizace starých tisků v rámci projektu Google Books.

Odkaz hudební literatury z knihovny G. R. Hilla (USA)

Julius Hůlek a Zuzana Petrášková

Po vyřízení nezbytných formalit a po náročném transportu přes oceán obdržela Národní knihovna ČR, respektive její Hudební oddělení, velkorysý knižní dar. Vý-

znamný americký muzikolog George R. Hill (*1943), věnoval Národní knihovně rozsáhlý komplet čítající přibližně 2 100 svazků knih o hudbě a hudebnin. Dárce se rovněž zasloužil o zajištění veškerých finančních náležitostí spojených se stěhováním tak velké zásilky.

G. R. Hill v době studia v Praze

Oslava Hillových sedmdesátých narozenin (2013)

Doktor Hill se specializuje na výzkum starších epoch hudební historie, zejména 18. století a celou svou profesní kariéru zasvětil univerzitnímu pedagogickému působení, hudebně-historickému výzkumu, editorské a bibliografické činnosti na poli vydávání notových hudebních památek a hudební dokumentace. S českým odborným prostředím tohoto zaměření se dostal do přímého styku už v první polovině 70. let minulého století. Tehdy se jako mladý badatel zabýval výzkumem přímých hudebních pramenů k dílu raného klasicisty Floriana Leopolda Gassmanna (1729–1774), pocházejícího z Mostu a ve své době proslulého svými operami, symfoniemi, komorní a vokálně-instrumentální duchovní tvorbou. Mimo další instituce, uchováající hudební prameny, navštívil i naši knihovnu a právě zde se mu dostalo účinné pomoci díky zdejšímu Soubornému hudebnímu katalogu, jenž poskytuje informace o rozložení, výskytu i konkrétní podobě hledaných pramenů a souvisejících informací na území naší republiky. Shromážděné informace George R. Hill po návratu do USA využil ve vlastním tematickém katalogu Gassmannových instrumentálních skladeb vydaném v roce 1976. Kolekce reprezentující dar je nejen rozsáhlá, ale i obsahově rozmanitá a široká, přímo úměrná jeho celoživotnímu profesnímu zaměření. Obsahuje zvláště hudebně-historicky a stylově specifické oblasti zejména evropských dějin hudby od středověku do současnosti. Řada svazků se zabývá vybranými dílčími muzikologickými disciplínami, především etnomuzikologií, sociologií a teorií hudby. Obzvláště cenná je literatura mnohostranně související s hudbou na americkém kontinentu. Vítané obohacení specializovaného zájmu konečně přináší literatura z oblasti hudebního knihovnictví a hudební dokumentace.

Rovněž tištěná vydání hudebnin znamenají pro náš fond hudebních tisků výrazné obohacení. V současné době probíhá zpracování darovaných knižních dokumentů. Duplikáty knih, které NK ČR již vlastní, budou vě-

novány dalším hudebním knihovnám v České republice. Přáním doktora Hilla je, aby všechny darované publikace sloužily výuce budoucích hudebních historiků.

Co najdete v NDK
– dílo Josefa Kainara

NDK
Národní digitální knihovna

Josef František Kainar se narodil v Přerově 29. června 1917. Byl druhorozeným dítětem Karla Kainara, strážníka na dráze v Hulíně, a jeho manželky Františky. Když bylo budoucímu básníkovi, novináři, dramatikovi, textaři, překladateli, hudebníkovi a výtvarníkovi deset let, jeho rodiče se rozvedli, což malého chlapce hluboce a negativně poznamenalo. Již v primě měl ze 43 zameškaných hodin 20 hodin neomluvených, v důsledku toho snížený stupeň z chování a známky nijak vynikající: dostatečnou z latiny, němčiny a z matematiky. Špatné známky dostával Kainar v průběhu celého středoškolského studia. 5. května 1934 se básník postřelil – zdá se, že kvůli neopětované lásce. Již během studií ve 30. letech Kainar komponoval, psal texty k písním, hrál na hudební nástroje. Na koncertní úrovni ovládal hru na housle, kytaru a klavír.

Po zdárně složené zkoušce dospělosti začal studovat na FF UK v Praze češtinu a francouzštinu. Po uzavření vysokých škol vystřídal celou řadu zaměstnání (vysokoškolská studia již nikdy nedokončil). V této době navázal úzké vztahy se Skupinou 42.

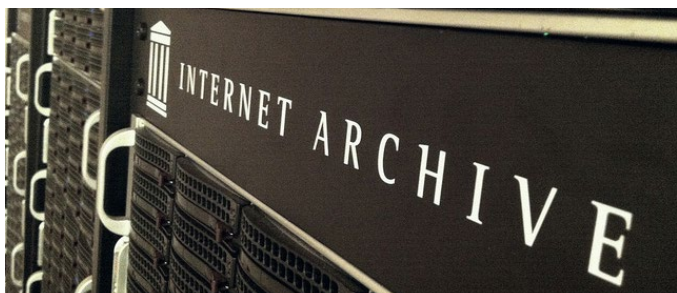
V Praze spolupracoval s malířem Františkem Hudeckem a Františkem Janouškem a teoretikem umění Jindřichem Chaloupeckým. Posléze se usadil v Brně, kde v letech 1945 až 1947 pracoval v redakci komunistického deníku Rovnost. V Brně navázal úzké kontakty s básníky Ivanem Blatným a Oldřichem Mikuláškem. Ve stejné době se stal kmenovým autorem pražského Divadla satiry (1945-1949). Jako spisovatel z povolání působil od roku 1947. V roce 1956 se přesunul zpět do Prahy, nicméně většinu času tvořil v Domovech spisovatelů v Dobříši a na Ždání na Slapském jezeře.

V 60. letech spolupracoval s filmem a veřejnoprávními médii. Byl autorem písní, komentářů, dialogů a povídek. Přípravoval dramaturgie a působil jako pomocný režisér. Jako zkušený autor se zajímal zejména o tvorbu mladých, začínajících básníků. Na konci života získal titul zasloužilý umělec. Počátkem roku 1970 přijal funkci předsedy přípravného výboru Svazu českých spisovatelů. Publikoval v mnoha denících a časopisech, např.: Studentský časopis, Moravskoslezský deník /Ostrava/, Kritický měsíčník, Lidové noviny, Rovnost, Literární noviny, Host do domu, Kultura, Mateřídouška, Plamen aj.

Z jeho tvorby: Básně, Básně a blues, Bledej gentleman: básně, písně, blues, Český sen, Člověka hořce mám rád, Divadelní revue. 1989, Jižní Morava, Lazar a píseň, Nejhorší láska, která nezlomí, Nikdy nejsem sám, Poslední blues, aj.

Josef Kainar zemřel na Dobříši 16. listopadu 1971 ve věku 54 let a je pohřben na Vyšehradském hřbitově.

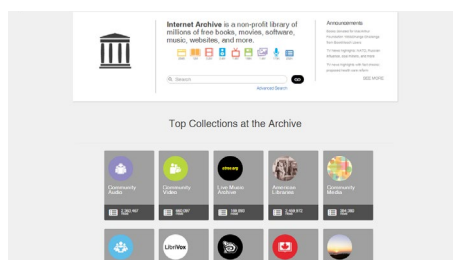
Webarchiv a Internet Archive

V předchozích článcích v [e-zpravodaji](#) Národní knihovny jsme vám představili způsoby spolupráce s mezinárodní organizací [International Internet Preservation Consortium](#), která sdružuje webové archivy z celého světa. Tentokrát bychom vás rádi seznámili s [Internet Archive](#) – největším webovým archivem, který stál u zrodu tohoto konsorcia a je jeho klíčovým členem.

Internet Archive je nezisková organizace se sídlem v USA, kterou založil Brewster Kahle v roce 1996. Začala archivací internetu a postupně se pustila do převádění knih a dalších publikovaných prací do digitálních formátů. Klade si za cíl archivovat v co největší možné míře (ideálně kompletně) celosvětovou digitální produkci a vybudovat veřejnou knihovnu dostupnou každému, kdo má přístup k internetu. Zahrnuje nejen miliardy volně dostupných webových stránek, ale také miliony knih a textů, videí, softwaru, audionahrávek včetně živých koncertů, obrázků, prvních počítačových her a podobně. Stojí za vývojem nejrozšířenějších open-source nástrojů v oblasti archivace webu, včetně sklízecí Heritrix a aplikace Wayback machine, které používá i [Webarchiv](#). Organizace je financována z darů, grantů a prostředků získaných poskytováním služeb svým partnerům.

Zatímco národní archivy se soustředí na obsah vztahující se k národním specifikům, Internet Archive sklízí veškerý web. Vzhledem k tomu, že nejen internet, ale i televize jsou poměrně média, začal Internet Archive od roku 2000 archivovat zpravodajské pořady (poprvé se zaměřil na program reflektující události 11. září 2001). V roce 2005 začal s digitalizací knih – denně je naskenováno 1 000 knih na 28 místech po celém světě. Od počátku svého fungování nashromáždil více než 5 PB dat a sklídl přes 280 miliard webových stránek ve více než 100 jazycích. Každý měsíc získá 200 TB nových dat. Představuje tak unikátní a zároveň intenzivně využívaný zdroj informací. Prostřednictvím aplikace Wayback Machine reaguje až na 10 000 dotazů za sekundu a slouží milionům lidí každý den.

Americká legislativa oproti evropskému právu umožňuje digitální obsah volně zpřístupnit veřejnosti (s problematikou autorského práva ve vztahu k Webarchivu jsme vás seznámili v prvním letošním čísle e-zpravodaje). Pokud se proti tomu některý vydavatel ohradí, Internet Archive zdroj bez zbytečných prodlev zpřístupní.

Internet archive, mimo jiné i iniciováním vzniku konsorcia IIPC, podporuje sdílení informací a mezinárodní spolupráci. S mnoha domácími i zahraničními partnery spolupracuje prostřednictvím programu Archive-it k vytváření důležitých webových stránek. Vytváří open-source nástroje a volně zpřístupňuje sklizený a digitalizovaný obsah. Zasaduje se tak o svobodný, otevřený a všem dostupný přístup k informacím a vědění.

NEJ ankety Dotaz roku 2016 služby Ptejte se knihovny a její vítěz

Anketa dotaz roku 2016 služby *Ptejte se knihovny* zná svého vítěze. Letošní anketu zdobí hned několik NEJ. Byla rozhodně NEJnapínavější, neboť její vítěz unikl svým dotazovým konkurentům pouze o několik hlasů. Mezi dotazy jsme mohli najít NEJrozmanitější směs otázek z různých oborů, které byly zodpovězeny různými knihovnami aktivně zapojenými do služby *Ptejte se knihovny*. Anketa byla též uživatelsky NEJzajímavější, neboť v anketě hlasovalo NEJvíce osob za celou historii konání této ankety. Celkem se do hlasování zapojilo téměř 500 osob. Taktéž na Facebooku služby *Ptejte se knihovny* byla anketa NEJlajkovánější a NEJsdílenější příspěvkem.

A který dotaz byl z deseti možných kandidátů vybrán jako ten NEJlepší?

Vítězem ankety se stal dotaz „*Kolik nožiček je párek*“, který řeší otázku z našeho běžného života a radí, jak od pultu s uzeninami neodejít s přílišným, či naopak nedostačujícím počtem kusů zmíněné uzeniny.

Další pomyslné vítězné medaile si z ankety odnesly dotazy „*Proč je název pivního tácku podtácek*“ a „*Kolik má kůň koní*“, které řeší jazykový vývoj slova pivní „podtácek“ a technickou otázku, zda jednotka koňská síla odpovídá opravdu tažné síle jednoho koně. Opomenout bychom neměli ani další dva dotazy, které obdržely výrazně více hlasů než ostatní. Mnoho čtenářů upřednostnilo před ostatními dotaz „*Co se stane, když spadne hvězda z Velkého vozu*“ a řada účastníků ankety ocenila svým hlasem rovněž dotaz „*Může si čtyřnohý zvíře kleknout na kolena*“.

Všechny výše zmíněné dotazy a odpovědi můžete v případě zájmu nalézt v archivu služby [Ptejte se knihovny](#).

Hlasujte pro nejlepší dotaz roku 2016

Vítěz ankety Dotaz roku 2016:

DOTAZ:

Dobrý den, omlouvám se, adresuji-li svou otázku špatně a rovněž pokud byl tento dotaz již zodpovězen dříve (nenašla jsem). Odjakživa platilo, že jeden párek byly dvě nožičky, proto název párek, že?

V poslední době se mě v obchodech prodavačky (bez výjimky) ptají, kolik si přeji nožiček, požádám-li je o dva párky. Na mou námitku, že dva párky jsou přece čtyři nožky, se mi dostane buď shovívavého či opovržlivého poučení, že je jeden párek nožička jedna. A basta!

Není to jen krajový úkaz, stalo se mi to leckde po republice. Kdy nastal tento posun a co je tedy opravdu správně? Předem děkuji za laskavou odpověď.

ODPOVĚĎ:

Dobrý den, slovo párek skutečně vzniklo podle toho, že se párky vždy prodávaly po dvojicích. Také *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* uvádí, že párek je „dvojdílná uzenina z jemného masa“. Ovšem časem se může význam slov posouvat nebo úplně měnit. Například párky se již neprodávají pouze po dvojicích, třeba párek v rohlíku představuje pouze jednu nožičku.

Na velmi podobný dotaz již odpovídali pracovníci jazykové poradny Ústavu pro jazyk český:

DOTAZ:

Po několika dnech brigády v hypermarketu v oddělení lahůdek jsme dospěli k problému se slovem „párek“. Někteří lidé tímto slovem myslí dva kusy uzeniny (v kuse) – dvě nožičky. Jiní chtějí párek pouze jeden. Prosím o vysvětlení tohoto problému.

ODPOVĚĎ:

Ze slovtvorného hlediska je slovo párek utvořeno příponou -ek od slova pár (jako domek od dům, stůlek od stůl, dárek od dar apod.). Pár i zdrobnělina párek označují dva jedince, věci, jevy (manželský pár, mladý párek, pár(ek) holoubat, křepelek ...). Toto slovo bylo vybráno pro označení druhu uzenářského výrobku proto, že se vždy prodávaly dva spojené kusy. Motivovanost pojmenování se však postupně vytrácí, ne všichni uživatelé si ji uvědomují. Může to být způsobeno i tím, že v posledních letech se už nevyrábějí jen klasické párky, tzn. dvě spojené nožičky, ale jakýsi „had“. Jestliže jsou všechny nožičky spojené a prodavač/ka odřezává příslušný počet, o párku bychom (chceme-li se úporně držet etymologie) vlastně ani mluvit neměli. Pokud chceme předejít nedorozumění, je nejlepší požádat o konkrétní počet nožiček.

[http://www.ujc.cas.cz/\[...\]/index.html?page=13](http://www.ujc.cas.cz/[...]/index.html?page=13)

MEJSTŘÍK, Vladimír. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 3., opravené, dotisk. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1080-7.

Zajímavosti a tipy

Co čte knihovník? Fantastická literatura

Jan Lukavec

Fantastická literatura není oblastí, která by ve větší míře přitahovala zájem českých literárních vědců. Nebo alespoň donedávna nebyla. Situace se ovšem začíná postupně měnit. Antonín K. K. Kudláč vydal v Brně knihu *Anatomie pocitu úžasu: česká populární fantastika 1990–2012 v kulturním, sociálním a literárním kontextu* (Host, 2016); v témže městě spatřila světlo světa odborná publikace Terezy Dědinové *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury* (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015), a pod editorským vedením této badatelky vznikla i kolektivní monografie s názvem *Na rozhraní světů: fantastická literatura v mezioborovém zkoumání*. Zahrnuje příspěvky jedenadvaceti autorů a čtenářsky je o něco vstřícnější než knihy předchozí. Texty jsou rozčleněny do pěti tematických oddílů: O utopičnosti v literatuře, Sdílení příběhu, světa a jazyka, Ke kořenům nejen české fantastiky, Kreativita a fantastičnost – příběhy nejen pro děti, Středoevropská postmoderna. Představeny tak jsou „možnosti zkoumání fenoménu fantastična z hlediska literární teorie a historie, divadelní a kognitivní vědy, filozofie a komparatistiky“.

Kniha v několika sondách ohledává cizí i domácí počátky fantastické literatury. Ptá se také, kde leží meze fantastické literatury. Nadhozena je tu rovněž hypotéza, že nechuť k fantastické literatuře může být projevem či následkem racionálně odmítané (a podvědomě obávané) víry v magii, která je možná rozšířená víc, než jsou si Zápaďané ochotni přiznat. Mohl by tomu napovídat experiment dokládající rozdíl mezi vědomým, racionálním postojem respondentů (většinou vysokoškolských studentů) k magii a jejich skutečným jednáním. Během pokusu měli za úkol představit si, že jim čarodějnice nabídne začarování budoucnosti: v jedné verzi to mělo zapříčinit bohatství a štěstí, ve druhé zotročení zlými silami. Dobré kouzlo zacílené na vlastní budoucnost odmítlo přes 40 procent dotazovaných, zlé kouzlo všichni do jednoho. Po otázce proč nepřijmout zlé kouzlo, když magie neexistuje, „respondenti přiznávali obavy z toho, že by kouzlo nějakým způsobem mohlo ovlivnit jejich životy“.

Kniha ovšem zkoumá i další mimoliterární přehledy. Kupříkladu se věnuje různým náboženstvím podníceným fantastickou literaturou. Vedle známých kultů je zmíněn „snapeismus“ (Snapeism) založený na uctívání Severuse Snapea ze série o Harrym Potterovi, který byl „doložitelně aktivní“ v letech 2005 až 2011, nebo případ recepce románu Roberta A. Heinleina *Cizinec v cizí zemi* (1961). Dílo popisuje vznik náboženského kultu Církve všech světů, jejíž členové získávají „nadpřirozené“ schopnosti včetně telepatie a telekineze. V reakci na knihu vznikla již rok po jejím vydání „skutečná“ neopohan-

ská Církev všech světů, přebírající mnohé z Heinleinem popsaných rituálů. Autora samotného přitom skutečnost, že mnozí lidé brali jeho text jako vzor hodný následování, nemile překvapila: „Já jsem nedával odpovědi. Snažil jsem se otrást některými předsudky čtenáře a přimět ho, aby začal myslet sám za sebe, novým a neotřelým způsobem. V konečném důsledku každý čtenář získá z té knihy něco jiného, protože to on sám si poskytuje odpovědi... Je to výzva k přemýšlení – ne k víře.“

Publikace Na rozhraní světů také sleduje, jak některá díla žánru přispěla nejen k hraní larpů (LARP čili Live Action Role Play, účastníci vystupují v rolích imaginárních postav), ale též k občanské angažovanosti či politickému aktivismu. Čtenář se tak může dozvědět, které fiktivní příběhy inspirovaly hnutí Anonymous nebo jak v tomto kontextu může zafungovat četba fantastické série Joanne Rowlingové. Když si prý komik Andrew Slack ke konci roku 2004 uvědomil, jak ohromný počet aktivních fanoušků si série o Harrym Potterovi získala, začal přemýšlet, zda by nejlepším vyjádřením úcty a obdivu k hodnotám prezentovaným v těchto knihách nebylo jejich uplatnění ve skutečném světě: „Pokud by Harry Potter žil v našem světě, neudělal by něco víc, než jen mluvil o Harrym Potterovi? Nebojoval by za spravedlnost v našem světě tak, jako bojoval za spravedlnost ve svém?“ Tak byla založena Harry Potter Alliance (HPA), jejímž heslem je měnit fanoušky v hrdiny. Rozvíjí kampaně zaměřené na lidská práva, imigraci, ekonomickou spravedlnost či podporu vzdělanosti.

Jedním z argumentů, jimiž se autoři Na rozhraní světů snaží hájit fantastickou literaturu jako celek, je „přesvědčení, že fantastická literatura není útekem ze skutečného světa, ale naopak pozvánkou k jeho hlubší reflexi“. Tvoří podle nich nejlepší nástroj pro myšlenkové experimenty k opracovávání situací, „které jsou – a velmi pravděpodobně i zůstanou – v aktuálním světě nemožné, ale které rozšiřují čtenářovu kognitivní pružnost za hranice dané skutečností“. Příběhy o mluvících zvířatech a nadpřirozených bytostech vznášejí například otázky po identitě a mocenských vztazích – a to způsobem, kterého mimetická literatura není schopna. Mají přitom globální dosah: „Zatímco i ta nejlepší mimetická literatura je primárně zaměřena na zemi svého původu, fantastika závislejší na fantazijních místech, postavách, kulturách a rasách snadněji překračuje hranice v aktuálním světě. Je méně závislá na lokálních kulturních okolnostech a národních historiích.“ Současně ale může odkazovat také ke stinným stránkám některých soudobých režimů a rovněž přispívat k vytváření osobního příběhu čtenáře. Není důležité, že strašidla zřejmě „objektivně“ neexistují: naše strachy vytvářejí třeba i z poklidného každodenního světa místo děsivé a strašidelné, a náš soused či nadřízený pro nás mohou představovat mocného zlého čaroděje či skřeta...

Z některých formulací by nepozorný čtenář mohl vyčíst až jakýsi žánrový fanatismus: „Fantastická literatura v určitých ohledech předčí mimetickou literaturu.“ Autoři ovšem prvně jmenovanou nechtějí absolutisticky vyvyšovat nad vše ostatní, pouze se snaží upozornit

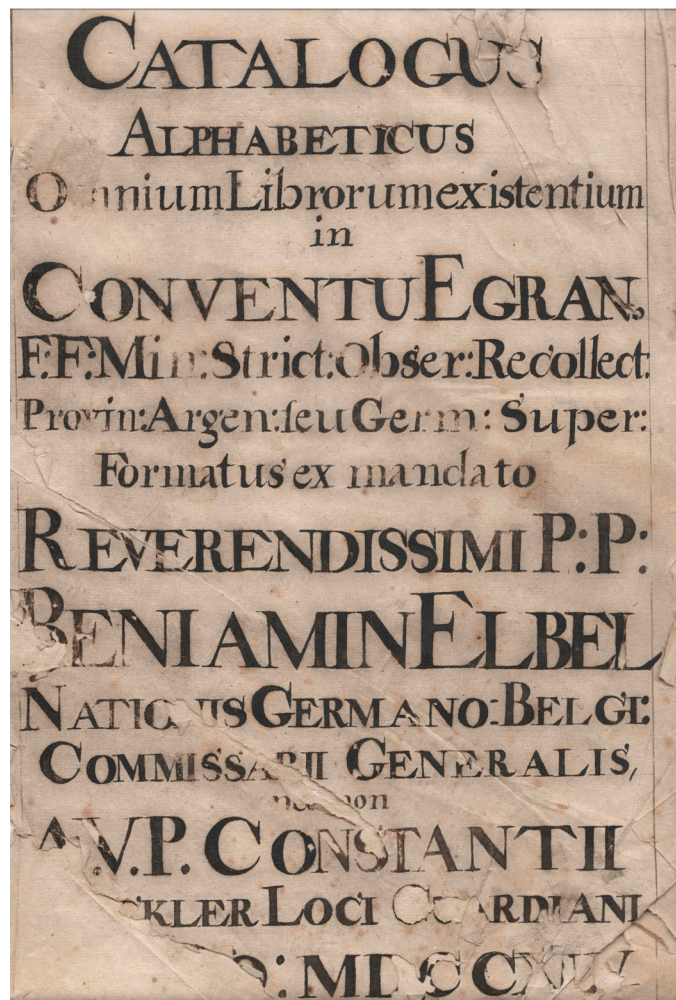
na její možné přednosti, a tím ji legitimizovat jako hodnotnou četbu i důstojný předmět vědeckého studia. A to nikoli neúspěšně.

Střípky z Archivu NK ČR Knihovna a rušení klášterů v Čechách

Kateřina Hekrdlová

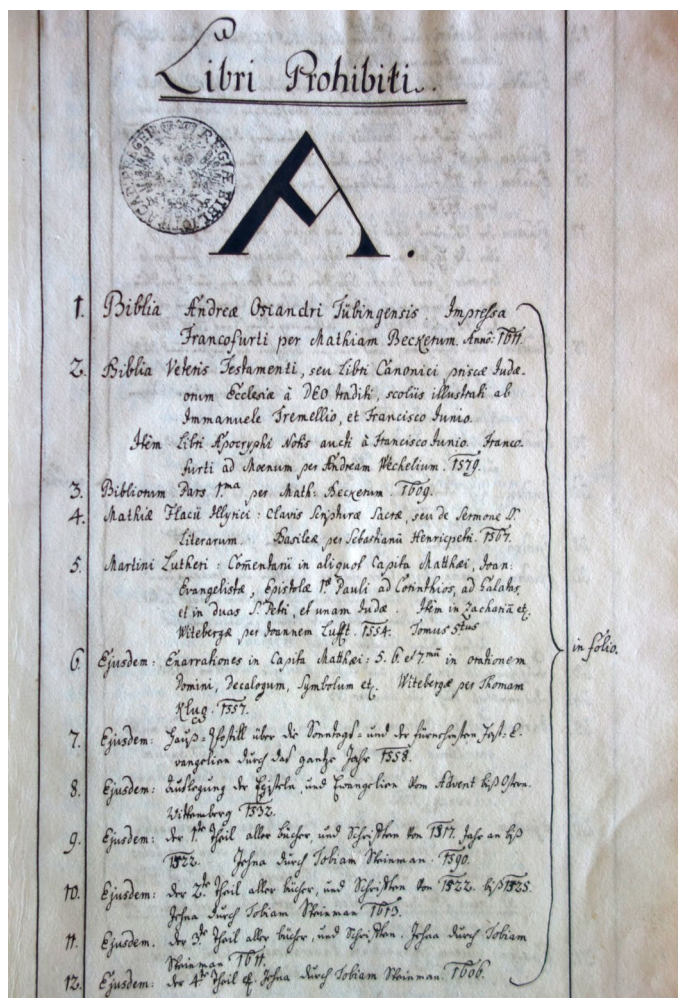
Dvorským dekretem z 12. ledna 1782 bylo vyhlášeno zrušení klášterů, které se nezabývaly veřejně prospěšnou činností. Do klášterů byly vyslány komise, aby zrušení oznámily a členům řádu sdělily, že do 3–5 měsíců mají opustit klášter. Všechno movité i nemovité jmění kláštera muselo být pod přísahou odevzdáno státu. V letech 1782–1789 bylo v Čechách zrušeno celkem 74 klášterů (61 mužských a 13 ženských, z toho v Praze 17 mužských a 6 ženských), na Moravě 40 klášterů (33 mužských a 7 ženských) a ve Slezsku 4 (3 mužské a 1 ženský). V příštích letech pak bylo zrušeno ještě několik dalších klášterů.

To s sebou přineslo nutnost vyřešit otázku umístění a uložení klášterních knihoven a archivů. Dekret dvorské komise z 20. května 1782, zaslaný pražské univerzitní knihovně, nařizoval, aby všechny knihy a rukopisy z klášterních knihoven byly odevzdány v Čechách do

Titulní list katalogu

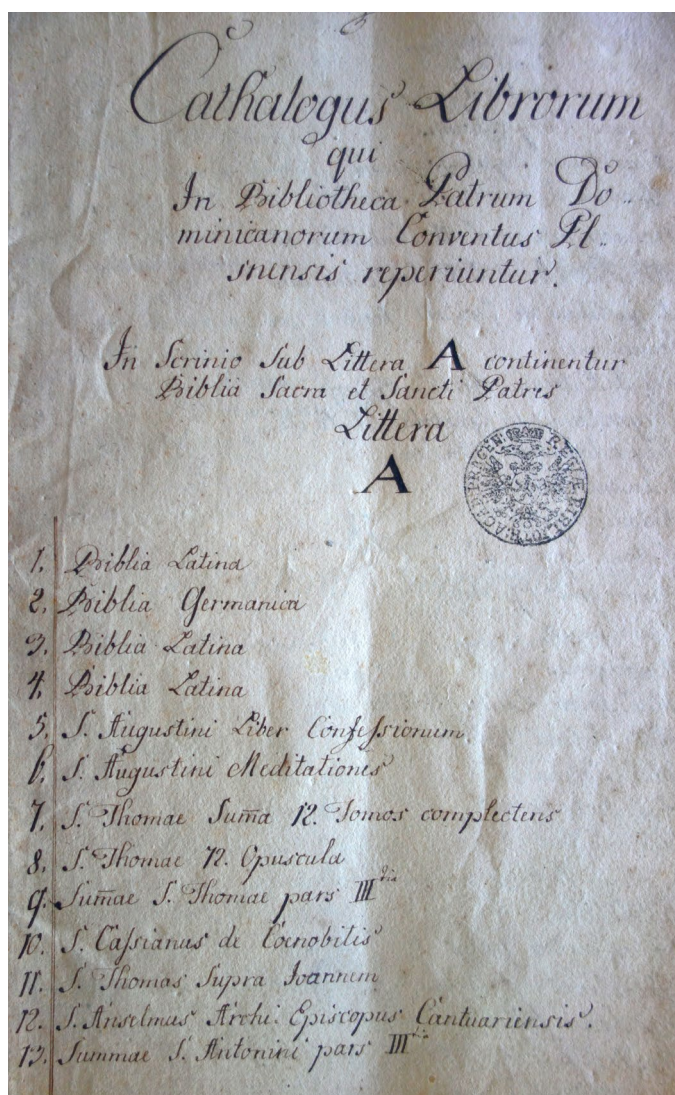
c. k. Universitní knihovny v Praze a z moravských klášterů do knihovny v Olomouci. Zároveň bylo nařízeno, aby byly odevzdány do univerzitní knihovny i všechny listiny a písemnosti z archivů zrušených klášterů. Převzaté archivy měly být odděleny od dokumentů knihovny a postupně se měly zpracovávat formou katalogů a seznamů. Protože šlo o velké množství písemností, byl 2. srpna 1782 jmenován první archivář knihovny, který byl tímto úkolem pověřen. Stal se jím skriptor knihovny Josef Ernst Karmaschek.

Katalog zakázaných knih

V osmdesátých letech 18. století probíhal nejrozsáhlejší přísun knih a písemností ze zrušených klášterů do knihovny, který pokračoval v menší míře i v pozdějších letech. Knihovna nestačila ve svých prostorách ukládat všechno, a tak jí byl přidělen jako nový depozitář zrušený kostel Panny Marie Na louži, který stál na dnešním Mariánském náměstí. Z převzatých archiválií se nejprve, většinou přímo na místě, vyřídily „živé“ písemnosti, potřebné pro další chod statků a klášterního hospodářství, a odevzdávaly se následným hospodářským správním úřadům. Zbývající byly odváženy do univerzitní knihovny v Praze, kde se z nich vybíraly účetní písemnosti, které se odevzdávaly České státní účtárně, písemnosti hospodářské, které se postupovaly Administraci státních statků, a spisy právní povahy a výroky soudů týkající se finanč-

ních záležitostí, jež se předávaly fiskálním úřadům. Část písemností se též předávala do archivu českého gubernia. V knihovně se písemný materiál převzatý z klášterních archivů třídil a pořizovaly se kromě seznamů knih i seznamy převzatých listin a zbylých písemností. Prostřednictvím gubernia se soupisy převzatých listin a knih zasílaly do Vídně, kde si zástupci Dvorského a státního archivu a Dvorské knihovny vybírali knihy, listiny a písemnosti, o něž měli zájem. Vybrané položky se později postupně odesílaly. Nutno poznamenat, že bibliotekář Karel Rafael Ungar, stojící v čele pražské knihovny, tuto povinnost nevykonával příliš horlivě. Snažil se o to, aby co nejvíce knih a listin zůstalo v univerzitní knihovně.

Nedatovaný katalog

Kalendárium aneb víte, že ...

... před 75 lety, 3. 5., se narodila **Věra Čáslavská**, sportovní gymnastka, sedminásobná olympijská vítězka z OH v Tokiu a Mexiku. Zemřela 30. 8. 2016.

... před 40 lety, 4. 5., zemřel **Karel Höger**, divadelní a filmový herec.

... před 300 lety, 13. 5., se narodila **Marie Terezie**, česká a uherská královna, rakouská vévodkyně.

... před 85 lety, 17. 5., se narodil **Miloslav Vlk**, římskokatolický duchovní a teolog, v letech 1991–2010 působil jako 35. arcibiskup pražský a primas český, jehož biskupským heslem bylo „Aby všichni byli jedno.“ Zemřel 18. 3. 2017.

... před 75 lety, 27. 5., provedli **Jozef Gabčík a Jan Kubiš atentát** na zastupujícího říšského protektora **Reinharda Heidricha**. Všech sedm účastníků atentátu – Jan Kubiš, Adolf Opálka, Jaroslav Švarc, Josef Gabčík, Josef Valčík, Josef Bublík a Jan Hrubý – zahynulo 18. 6. v pravoslavném kostele sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze po hrdinském odporu vlastní rukou.

... před 20 lety, 30. 5., byla slavnostně otevřena **nová budova Archivu hl. m. Prahy na Chodovci**.

... před 200 lety, 1. 6., byly v Praze na základě císařského dekretu zavedeny **poštovní známky**.

... před 75 lety, 1. 6., zemřel **Vladislav Vančura**, spisovatel, byl popraven za heydrichiády.

... před 110 lety, 1. 6., se narodil **Jan Patočka**, filozof.

... před 80 lety, 11. 6., zemřel **Antonín Langweil**, malíř miniatur a ilustrátor; zpočátku pracoval jako úředník, poté tiskař, až nakonec dostal místo sluhy v c. k. Univerzitní knihovně v pražském Klementinu. Zde vytvořil své nejznámější dílo – papírový model Prahy zachycující historické části hlavního města, včetně čtvrtí zničených asanací na přelomu 19. a 20. století. Langweilův model Prahy je dnes k vidění ve sbírkách Muzea hl. m. Prahy.

... před 105 lety, 16. 6., byl v Praze na Petříně slavnostně odhalen **pomník Karla Hynka Máchy**, který se narodil nedaleko v domě U bílého orla na Újezdě. Bronzový pomník vytvořili v letech 1910–12 sochař Josef Václav Myslbek a architekt Antonín Balšánek. Básník se pravou rukou lehce opírá o zídku – stěnu zříceniny, na níž leží otevřený sešit, v levé drží kytici šeříku. Jedna z nejpopulárnějších pražských soch je symbolem věčného mládí a lásky.

... před 60 lety, 24. 6., zemřel **František Kupka**, malíř.

... před 75 lety, 25. 6., zemřel **Evžen Rošický**, atlet a sportovní novinář, byl popraven za heydrichiády.

... před 100 lety, 29. 6., se narodil **Josef Kainar**, básník, textař, dramatik a překladatel, také hudebník, ilustrátor, výtvarník a novinář.

Zveme vás

Výstavní chodba – přizemí

Vstupné 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)

Miloslav Troup – 100 let / ilustrace

6. 4.–27. 5. / po-so 9.00–19.00

U příležitosti 100. výročí narození významného českého malíře a ilustrátora představuje Národní knihovna ČR ve spolupráci se Společností TROUP 2017 průřez jeho bohatou ilustrátorskou činností, která vznikala v rozmezí 30. až 80. let 20. století. Troup ilustroval přes 140 knih představujících četná historická témata, báje, mýty, exotické texty, hojně též literaturu pro děti. Důmyslně a záměrně užíval různé výtvarné techniky a materiály.

František Skorina a Praha – k 500. výročí vydání Skorynovy pražské Bible

14. 6. – 8. 7. / po-so 9.00–19.00

Výstava je jednou ze série akcí připomínajících vydání prvního překladu Bible do církevní slovanštiny. Celkem 23 starozákonních knih Bible vytiskl pod názvem „Bible ruská“ v Praze v letech 1517–1519 František Skorina, lékař a překladatel pocházející z Polocku v dnešním Bělorusku. Tímto činem se snažil zpřístupnit biblické texty neučeným čtenářům východní Evropy. Od vydání Bible ruské odvozuje několik východoslovanských národů, ze-

jména národ běloruský, počátek svého písemnictví. Výstavu pořádá Národní knihovna ČR a Knihovna Vrublevských Litevské akademie věd.

Slovanská knihovna zve

František Skorina a Praha – mezinárodní sympóziium
15. 6.

Zasedací sál NK ČR (vchod A, 2. patro)

Další akci v rámci tohoto projektu pořádá Národní knihovna ČR a Velvyslanectví Republiky Bělarus v České republice.

Křižovnická chodba – přizemí

Vstupné 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)

Alfred Šupík

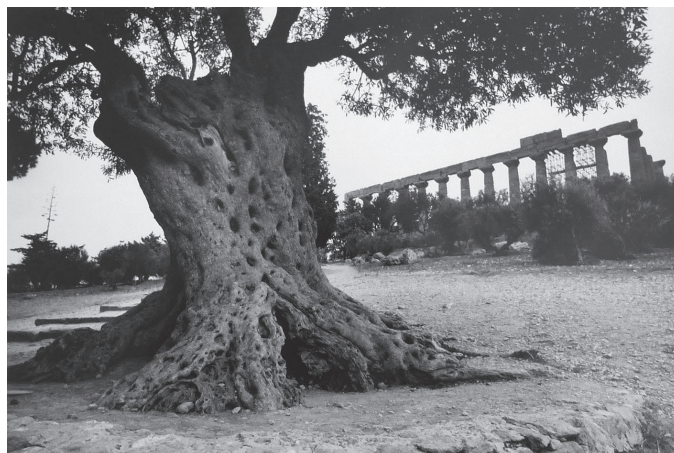
Můj velký svět – Moje domovina
fotografické cesty 1975–2010

11. 5.–24. 6. / po–so 9.00–19.00

Výstava představuje průřez rozsáhlou fotografickou tvorbou Alfréda Šupíka. Převážně černobílé snímky

zachycují přírodní krásy různých částí světa, kde pracovně i soukromě pobýval, a relativizují naše představy o domovině.

Precizně zpracované fotografie vyzařují poklid a harmonii, zachycují kouzlo okamžiku uprostřed dynamicky se měnícího světa, snaží se uchopit neuchopitelné.

Klementinum 190

– Klementinum, Zasedací sál, 1. patro
(vstup od Mariánského náměstí, vchod B2)

– CD Hostivař, Zasedací sál NK ČR, IV. patro (č. dv. 403)

Vstup volný

Jana Bodnárová

Z periferií

18. 5. / 16.00 CD Hostivař

18. 5. / 19.00 Klementinum

Autorské čtení slovenské spisovatelky a dramatičky doplněné její video poezií.

Jiří Studený

Tvůrčí psaní jako nástroj motivace a sebereflexe

16. 6. / 17.00–19.30 Klementinum

Dílna tvůrčího psaní.

www.nkp.cz